

L'APLEC DEL CARGOL. NOMS DE LES COLLES

Mercè BIOSCA I POSTIUS
Roser RIPOLLÈS DE LA FRAGUA

INTRODUCCIÓ. L'Aplec del Cargol és una festa de caràcter popular que se celebra a Lleida des de fa 10 anys; enguany es farà l'onzè aplec. Va començar essent una reunió de sis o set colles de lleidatans que volien fer alguna cosa per a cridar l'atenció de tot Catalunya envers Lleida i ho van aconseguir. El nombre de colles varia d'un any a l'altre, ja que n'hi ha que es donen de baixa però també en sorgeixen de noves. Enguany seran 119 les colles que es reuniran, a la vora del riu Segre el dia de l'Aplec, que sempre és el diumenge de la Festa Major, després de l'11 de maig. Aquestes colles, abans d'anar a la vora del riu, es troben en quatre punts diferents de la ciutat i fan una rua que comença amb quatre braços que desfilen per diferents carrers; i finalment s'uneixen en un de sol per passar el pont vell i col·locar-se cada una a l'espai que tenen assignat. Cada colla porta una xaranga i un penó, on figura el nom de la colla i moltes vegades un dibuix al·lusiu a la colla o a l'Aplec. Els components de la colla van vestits amb un «uniforme» molt informal que distingeix els components d'una colla dels d'una altra. Aquests uniformes són de colors molt llampanys, la qual cosa, juntament amb la música i les ganes de gresca que tenen tots els participants a l'Aplec, ajuda a donar vistositat a la festa. Lògicament, aquest dia no solament es menja caragols sinó que es consumeix també molta carn, molta llonganissa i botifarra, i molt vi.

Tots els noms de les colles van precedits dels mots «colla» o «penya» indistintament, llevat de les que porten el nom en castellà, que, generalment, el precedeixen de «peña» també en castellà.

Una simple ullada als noms de les colles ens donà idea del sentit de l'humor, l'alegria, les ganes de gresca dels participants en l'Aplec —Cornabústia, L'Ordre del Cargol, Piticlin, Lavativa, etc. en són una mostra—, i vam pensar que seria interessant fer-ne l'estudi. Vam anar parlant amb tots els caps de colla i vam intentar de fer una classificació tenint en compte les explicacions que aquests ens van donar.

Un cop feta la classificació de les 119 colles apuntades enguany ha quedat de la següent manera:

1. Noms que tenen relació amb els estudis realitzats o bé amb l'Ofici dels membres de la colla:

Cargol-lelladors.— És la colla del Col·legi d'Aparelladors.

Cornabústia.— Està formada, bàsicament, per funcionaris de correus.

Els Artesans.— Són ex-alumnes dels Salesians; allí hi havia els estudiants i els artesans. Ells pertanyien a aquest segon grup. Quan anys més tard es van retro-

bar, van començar a fer labor social, ensenyant oficis als nens d'alt risc —tot i que ells no exercien d'artesans. Feien sopars i trobades i es van apuntar a l'Aplec del Cargol l'any 1984.

Els Peluts.— Va sorgir en una perruqueria de Lleida, els seus membres són perruquers.

Els Segregats.— Els components són treballadors de Forces Hidroelèctriques del Segre i van disfressar el nom de l'empresa.

Els Tentàculs.— La majoria dels membres són d'Ilerpesca.

Els Xuts-Artistes.— Són els treballadors de la impremta Artis, l'emblema de la qual és un xut.

Inlin-Guay.— Són alumnes i professors d'idiomes. A Lleida hi ha una acadèmia d'idiomes que es diu Inlingua.

Jove Cambra.— Són gent jove empresària. La Jove Cambra de Lleida.

La Gasolina.— Quasi tots els components de la colla són del ram de l'automòbil.

Lavativa.— Pertanyen a l'Associació d'Auxiliars de Farmàcia. Van escollir aquest nom perquè antigament es guarien moltes coses amb la lavativa.

L'Or i l'Hora.— Pertanyen al gremi dels joiers. L'or fa referència als joiers i l'hora als rellotgers.

Piticlín.— Amics i treballadors de la Companyia Telefònica. Volien posar-se Pasodoble però en aquella època hi havia problemes amb el doble pas; i es van decidir per Piticlín perquè ho feia servir Bigote Arroçet quan explicava acudits a la televisió.

25/.— Són membres de la seguretat social: metges i infermeres. 25/ és el número que porten les cartilles de la província de Lleida¹.

2.- Noms que tenen relació amb coses de Lleida.

La Meuca.— Era el nom d'una campana de la catedral que tocava quan es moria un canonge. El van triar perquè feia referència a una cosa de la ciutat.

Lo Marraco.— Quan van formar la colla eren molt joves. Van buscar l'element més típic de Lleida tot i que molts són fills d'aragonesos. (Lo Marraco és una bèstia fantàstica que surt per la Festa Major i treu fum per la boca).

3.- Noms que són locucions o d'alguna manera juguen amb les paraules.

Al pa, pa i al vi, vi.— Sense cap motiu, va sortir així.

Dit i fet.— Eren una colla d'amics que estaven reunits i es van decidir a fer la colla ràpidament i per això li van posar aquest nom.

Els Despenyats.— La formen una colla d'amics que pertanyien a d'altres penyes, de les quals es van separar per a fer-ne una de nova.

Goro-Goro.— Van buscar un nom que no significués res.

Huy-Huy.— Tot i que no hem pogut parlar amb el cap d'aquesta colla considerem que hi ha un joc de paraules.

L'Espardenya.— Van triar aquest nom perquè rima amb penya.

Los 11.— El significat és «los unos» per oposició a «los otros».

Mai tips.— Eren una colla d'amics que sovint feien berenars. Van triar aquest nom ja que el van trobar força adient.

Penya amb pernil.— No hem pogut parlar amb el cap de colla perquè viu a Calaf, però suposem que van jugar amb el pa amb pernil típic de Catalunya.

Penya, Penyita, Penya.— Perquè quan van formar la colla l'any 1981 eren pocs i un company va dir, farem pena! D'aquí van pensar en el títol d'una cançó: Pena, penita, pena, i el van canviar per Penya.

Xinxirribaines.— Nom compost de: xin-xin, soroll que fan les copes en brindar, i d'una part del caragol: les banyes.

4. Noms que fan referència al menjar, al beure, a la gresca.

4.1. Noms que tenen relació amb l'Aplec del Cargol.

Color coloret.— Van buscar un nom apropiat al colorit d'aquestes festes i aquest els va agradar. (Són del Partit Popular).

Els Banyuts.— Van elegir aquest nom per fer al·lusió a les banyes dels cargols.

Els Brutescos.— Els components són treballadors del banc popular i van triar el nom perquè té relació amb el caragol.

El Trull.— El van escollir perquè va lligat amb els trulls de vi i té relació amb l'aplec.

Julivert.— És un ingredient que sol posar-se als caragols.

La Caragolina.— Per similitud amb el caragol.

La Vinagreta.— El van triar perquè fan vinagreta i té relació amb el caragol.

L'Ordre del Cargol.— Va ser la primera colla. El caragol sempre s'ha considerat un menjar molt típic de Lleida.

4.2. Noms que tenen relació amb una sortida al camp.

Dues Trompes.— Diuen que el van triar perquè és un nom que fa pensar en la disbauxa, en l'alegria. Porten un elefant al penó.

El Cigaló.— El van elegir per fer honor al «carajillo», perquè els agrada molt. I a més els va semblar un nom molt català.

Els Pebrots.— El van triar les noies de la colla. Diuen que és un nom com un altre i que els agrada molt l'escalivada.

Els Tres Peus.— Es van reunir per buscar un nom i al final es van decidir per aquest perquè té relació amb la festa.

La Bota.— El van triar perquè és un estri tradicional per anar al camp.

La Graella.— Són treballadors de MAPFRE. Al principi portaven el nom de l'empresa, però quan es van decidir que les colles no podien dur un nom comercial el van canviar per aquest altre. Des de fa tres anys han creat el títol de «Graeller Major».

La Llauna.— Van posar aquest nom per indicar que com més els agraden els caragols és a la llauna.

La Torrada.— Van començar a dir noms i noms, i finalment es van decidir per aquest ja que té relació amb el menjar típic.

Lo Calçot.— Volien posar Lo Ceballot, però els van dir que aquest nom ja el duia una altra colla i llavors el van canviar per calçot perquè tenen per costum fer alguna calçotada.

4.3.- Noms que tenen relació amb el soroll, la gresca, etc.

El Carrau.—

L'Espetec.— No té cap significat especial, el van elegir perquè remet a soroll.

L'Esquellot.— El van posar perquè els va la gresca, i a l'Aplec, s'hi va a fer soroll.

Picamol.— Van buscar un nom català que agradés a tots i aquest els va semblar que era sinònim de soroll, bullit, distracció.

5.- Noms referits a les persones.

5.1. Maneres de ser.

Cargol del tupé.— Quan van fer la penya tots eren molt joves i anaven de «rockers» amb tupé i ulleres fosques.

Els Carroces.— Li van posar aquest nom perquè la van crear uns «carroces».

Els Trapelles.— El van escollir perquè és un nom divertit i adient a l'esperit de la gent que forma la colla.

Els Trempats.— Perquè és equivalent de gent simpàtica, eixerida.

La Conya.— És un nom divertit com el grup de gent que forma la colla.

La Salseta.— Són funcionaris de l'Ajuntament de Lleida i van triar aquest nom perquè són la «salseta» de la Paeria.

Morro Fi.— Diuen que el van posar perquè va sortir així, però que ben mirat tots són del morro fi.

Revoltoza.— Van començar tres o quatre parelles i van posar aquest nom perquè eren molt alegres. El nom va precedir del mot Peña en castellà.

T.M.M.— Són les sigles de: Tenim Molt Morro.

5.2. Noms que són fets de parla.

Amunt i Avall.— Són una colla d'amics que juguen a futbol i fan altres activitats. El nom el van triar perquè quan es trobaven pel carrer Major deien: *Què feu?* i contestaven, *mira, amunt i avall.*

Els de Sempre.— No sabien quin nom posar i com que sempre són els mateixos quan es tracta de fer alguna cosa i quan es trobaven deien: *som els de sempre*, en anar a inscriure la colla van dir: posem-li «Els de sempre».

Els Fillets.— Quan van formar la colla tots eren joves i van triar aquest nom perquè és un apel·latiu afectuós que diu un Sr. quan un jove ha fet una atzagaïada. *Estàs fet un fillet!*

La Puput.— Quan eren joves i començaven a anar al ball deien «puput» a les noies. *He vist una puput.*

La Repera.— Tenien per costum dir: *És que som la repera.*

Les Sumaques.— Són una colla de Barbens i volien posar de nom La Poma de Barbens, però van tenir problemes; i llavors el van canviar per aquest que, a Barbens, vol dir «les més maques».

Massa Farts.— Era una expressió que deien a la colla: *Massa fart!* perquè, pel que diuen, estaven farts de tot.

Ullà.— És el crit que es feia als animals per a dirigir-los. El van escollir com a «crit de guerra» que identificava els components del grup quan es trobaven al cafè o a la discoteca.

5.3. Noms que indiquen relacions familiars.

Ulisses.— Tots els components de la colla pertanyen a la mateixa família i es van posar aquest nom pensant en la família «Ulises» del TBO.

5.4. Noms que tenen relació amb el lloc d'origen dels components de la colla.

Almenar.— Són una colla d'aquest poble.

Centro Extremeño.— Tenen en comú d'estar relacionats amb Extremadura o amb el Centre Regional que hi ha a Lleida.

Els Lleidatans.— Tots són de Lleida. Fan d'altres festes: carnaval, calçotada, rovellons, equip de futbol sala...

Els Pallaresos.— Són gent d'Esterra d'Àneu o del Pallars.

Los Maños.— Eren quatre amics que es trobaven a la «Casa de Aragon», i quan van decidir formar una penya li van posar Peña Los Maños.

6. Noms humorístics.

6.1. Que tenen doble intenció.

Els Picafigues.— Abans quan estava més despoblada, a la barriada de la Bordeta, hi havia molts moixons. És un nom amb doble sentit.

Lo Parato.— Va sortir de casualitat, feien exhibicions d'avions, es van reunir per a triar el nom, en portaven potser 200, i un va dir: perquè no posem Lo aparato, referint-se als avions, i a la fi ho van deixar en Lo Parato perquè aquí diem lo vió en lloc d'avió; però no van voler posar un avió al penó per no molestar els de l'aeroclub; en canvi hi van posar un rodet de fer pa, un caragol que amb les mans fa el signe de dur banyes i que porta boina i un cigar.

KH².— Sembla una fórmula química però el que volen dir és: Catxadors.

Trin-k-2.— El significat és similar a l'anterior.

6.2. Humor blanc.

Cor-Nudos.— És un joc de paraules format per un mot català i un altre de castellà. El van triar perquè a la colla hi ha gent de les dues parles. Al penó hi porten un cor i tres nusos.

El Mussol.— Van buscar un nom divertit.

El Riego.— Tots els components de la colla són de la barriada del Secà de Sant Pere.

El Sogall.— A part que un sogall és un venci, el nom és la sigla de: Societat de Galifardeus Lleidatans.

Els Panxuts.— Van relacionar el bon menjar amb el fet de criar panxa.

7. Antropònims i Topònims

7.1. Antropònims

Ainhoa.— És el nom de la filla del primer president de la colla. Quan la van formar, la nena acabava de néixer i tenia problemes.

Sabaleta.— És el cognom del cap de la colla. Al penó hi ha representat l'escut de la seva família. També és el nom del bar on es reuneixen els membres d'aquesta colla.

Taberné.— És un cognom familiar. El local social és un bar i ja volien posar aquest nom a l'establiment; com que no ho van fer, després el van posar a la penya.

7.2. Topònims.

Assoc.— La colla es va formar al Pub Assoc. El Pub porta aquest nom perquè es troba al casc antic de Lleida.

Balon.— No hem pogut parlar amb el cap de colla però és el nom d'un bar de la ciutat.

Camí de Montcada.— La colla es va muntar dins de l'associació de veïns del camí de Montcada.

Del Palau. És el nom d'un Bar-Restaurant.

El Resbalón.— Eren una colla d'amics que es trobaven en unes escales al costat de la botiga «Escalón» propietat d'un d'ells. Per no posar el nom de la botiga van posar Resbalón.

Els de Pardinyes.— Per l'Aplec del Cargol s'ajunten totes les penyes del barri i en prenen el nom.

El Segre.— Un de la penya tenia un bar amb aquest nom.

Els Grillats.— Suposem que té relació amb un bar-restaurant que es deia can Grillat. Perquè les dades que tenim d'aquesta colla corresponen a les d'aquest establiment.

Iruña.— La colla es va formar al bar Iruña.

La Carreta.— Els de la colla es reunien al bar La Carreta.

La Festa.— Van posar el nom de la botiga que té un dels fundadors de la colla.

La Seu.— Diuen que el van posar per la Seu de Lleida, però, a més, és el nom de l'Auto-escola del president de la colla.

L'Avi.— És el nom d'un bar.

L'Ereta.— Els components són de l'Associació d'amics i de veïns de la plaça de l'Ereta.

Lleida V.— És el nom que van donar al Col·legi Sant Jordi quan el van convertir en institut.

Nelson.— Són una colla d'amics que es reunien sempre a la cafeteria Nelson. Fan d'altres activitats.

París.— És el nom d'una auto-escola.

Sant Antoni.— Formen la colla veïns del carrer Sant Antoni.

Studens.— És el nom d'una cafeteria.

8. Noms que tenen relació amb l'esbarjo.

ACELL— Organització de tots els col·legis de nens deficients psíquics a nivell de Catalunya. (organitzen esports, etc.)

Agrupació Veterans de Lleida.— Són jugadors veterans de la Unió Esportiva de Lleida que s'han agrupat.

Armats.— Pertanyen a la Congregació de la Puríssima Sang fundada el 1856. A partir de 1950 ja feien esmorzars.

Club Banc Central.— És un club ja format de fa molts anys, els socis són treballadors del banc. Fan altres activitats.

Club BBV.— Aquesta colla està formada pels empleats del banc «Bilbao Vizcaya» que són socis del club. A banda de participar a l'Aplec organitzen d'altres activitats.

Els Pagesos.— Són membres de la Junta de la sala de ball «Els Pagesos».

Els Pirates.— Són socis del club Sícoris, allí es va formar la colla; és el nom de l'equip de Futbol Sala.

El Xiulet.— Van posar aquest nom perquè els va agradar com sonava, tenia relació amb la festa i era alegre. Eren jugadors d'hoquei del «Lista Azul».

Frontón.— Tots els components de la colla practiquen el frontó al Sícoris.

Llar del Sord.— Formen la colla els membres de l'Associació de sords.

Polo de Limón.— És el nom d'un grup de teatre que hi havia al Secà de Sant Pere.

Puja i Baixa.— Són una colla d'amics als quals agrada practicar el muntanyisme; i com que tot el que puja baixa els va semblar un nom divertit.

9. Inclassificats.

La Chiringa.— No ho hem pogut esbrinar.

L'Embolíc.— Van començar a buscar noms i com que no en trobaven cap van dir, això és un embolíc, i van deixar-ho com a nom.

Los Julandrones.—

Retrobament.— Eren una colla d'amics que en casar-se es van dispersar. Uns anys després es van trobar en anar a buscar els nens al col·legi i es van tornar a ajuntar i van formar la colla per anar a l'Aplec.

Unidos.— Van posar aquest nom perquè són una colla que estan molt units. En principi havien posat el nom en català, però com que tenen estatuts quan van anar a inscriure la colla es van trobar que ja estava registrat el nom i llavors el van posar en castellà:

CONCLUSIONS: Com dèiem a la introducció, el sentit de l'humor ha quedat ben palès, no solament en els noms en els quals s'endevina a primer cop d'ull, i que ja hem citat abans, sinó en els més insospitats com per ex.: El Riego, Ulises, KH², o T.M.M.

Pensem que els noms de les colles no solament són suggestius sinó també subjectius ja que ens indiquen la manera de ser de llurs components, moltes vegades sense que ells s'ho proposin: El Xiulet, Morro Fi, etc.

Tot i que la festa és relativament nova a Lleida i que els components de les colles, ben segur que són de parla catalana i castellana, no trobem gaire incidència del castellà en la nomenclatura.

De colles amb nom castellà solament n'hi ha 10, en un conjunt de 119: Centro Extremeño, Cor-Nudos, El Resbalón, El Riego, Frontón, Los Julandrones, Los Maños, Los 11, Revoltosa, i Unidos. I encara d'aquests hauríem de separar-ne: Cor-Nudos per la voluntat expressada de contenir una paraula catalana; Unidos, perquè fou per accident ja que en principi havien posat el nom en català; Frontón, perquè el sotmetiment al castellà que ha sofert la nació catalana ha fet que no jugui ningú a frontó i sí a frontón.

En canvi, la catalanitat del nom de la penya Color Coloret, ens resulta, com a mínim, sospitosa, car ens fa pensar en la locució castellana «Colorín, colorado».

(Ve de la p. 114)

Bibliografia

Diccionari Català-Valencià-Balear, ALCOVER I MOLL. Edit. Moll, 1985.

Bulleti de la «Societat Castellonenca de Cultura» (volums indicats)

Aproximació a la història de la Llengua catalana. Manuel SANCHIS GUARNER. Edit. Salvat, 1980.

Col·loqui: ELS COMUNICANTS demanen informació possible sobre uns cognoms que no han pogut interpretar: *Ruffa* o *Rufa* (E. MOREU-REY: Deu ser feminització del nom llatí corrent «Rufus», roig; català «Ruf»); *Ennegi* (P. CATALÀ: «Ennego», «Ennec» —que deu correspondre al castellà «Íñigo», és corrent a la primera Edat-mitjana); *Anguirarii* (E. M.-R.: No pot ser error per «Angulararii?»); *Guigno* (E. M.-R.: El seu derivat «Guignet» és cognom no rar a França; potser del germànic «Win--»); *Del Quanizar...*— Alguns assistents fan notar que «Cerdà» prové amb tota seguretat de «Cerdanya».